

ROZHOVOR

Strážce zlatého pokladu

NAČ MÁ KASTELÁN BEČOVA NAD TEPLOU

služebního psa? Tomáš Wizovský se už 20 let stará o naši nejcennější běžně přístupnou památku: relikviář svatého Maura. Jak se mu s takovou zodpovědností spí? A za co vděčí Livii Klausové?

text: Petr Čermák / foto: Václav Šlauf, Petr Čermák, MAFRA, www.zamek-becov.cz

Můžete si jako bečovský kastelán sáhnout na relikviář svatého Maura?

To já občas musím, je to součást mé práce. Unikátní románskou památku je potřeba pravidelně kontrolovat, k tomu je nutné s ní i manipulovat. Samozřejmě výhradně v bílých rukavičkách!

Nestraší vás při tom „mazlení“ s relikviářem nějaké hrozné pověry?

Je pravda, že na panelu lidí, kteří se o objev a restaurování relikviáře zasloužili, je už spousta křížků, ale musíte to hodnotit střízlivě. Každý jednou umře a ti, kdo už mezi námi nejsou, na to většinou měli věk.

Z čeho máte jako správce takové drahocennosti největší obavy?

Spím docela dobře. Relikviář má všechny nejmodernější dostupné technologie ochrany 21. století, je zabezpečen proti zcizení, teroristickým útokům, vyšinutým fanatikům i proti všem živlům. Nezapomínáme ani na „klasiku“: z logiky věci využíváme vysoké hradby, původní mřížce, máme služebního psa s policejním výcvikem, ten dokáže na povel složit chlapa v běhu. Snad jen kdyby tady mělo nastat něco podobně děsivého, jako se teď děje na Ukrajině, tak to by mohl být problém, ale i ten má řešení.

Co to vlastně je, ten relikviář? Jako laik vidím zlatý zdobený domeček.

Je to ostatková skříň – zjednodušeně řečeno forma má velebít obsah. Dovnitř se ukládaly ostatky významných světců. V Evropě existuje asi deset relikviářů podobného do-

mečkového neboli tumbového typu, tenhle jediný se řízením osudu dostal do světských rukou. Když fenomén relikviářů zkusíme přiblížit běžnému nevěřícímu člověku, každý z nás má nějakou relikvii: kamínek z řeky, prstýnek od první holky, první vypadlý zub... a lidé mají odjakživa niternou potřebu tyhle věci do něčeho uschovávat.

Jaká je cena?

Pro výstavu na Pražském hradě byl relikviář pojištěn na půl miliardy korun. Ale historická hodnota je peněží naprosto nevyčíslitelná.

Čím je pro nás tak cenný, když nemá vztah k našim dějinám, na rozdíl od korunovačních klenotů, s nimiž bývá srovnáván?

Korunovační klenoty se vystavují pouze příležitostně. Relikviář je nejcennější běžně přístupná zlatnická památka na českém území. Pro mě osobně coby archeologa by stála výš třeba Věstonická venuše. Jenže ta není zlatá. Relikviář splňuje archetyp pokladu: leskne se zlatem, je s ním spojený silný příběh. Musím zmínit, že jeho popularitě dost pomohla taky Livia Klausová.

Jak, prosím vás?

Nedaleko Bečova, v Karlových Varech, si dali před lety sraz prezident i první dáma, jejich manželky měly v našem regionu samostatný program. Paní Klausová přijela sem na Bečov s dalšími prvními dámami, moje žena jim pekla bábovku, byla z toho chudák rozklepaná, ale nakonec rozdávala na cestu recept. Povedlo se to. A když paní Klausová odjížděla, zeptala se, co pro nás může udělat. Její protokolář mě od toho nápadu důrazně zrazoval, ale já se přesto zkusil zeptat, zda by bylo možné na Pražském hradě uspořádat společnou výstavu korunovačních klenotů a relikviáře coby dvou nejcennějších památek svého druhu. To bylo v pátek. V neděli poslal její manžel dopis ministru kultury a už to jelo. Jak vidno, doma to funguje všude stejně.

To jste mazaný propagátor. Kam ještě jste relikviář za 20 let na Bečově takhle „podstrčil“?

Dřív jsme měli s mým dobrým kamarádem a dřívějším zástupcem, který je dnes kastelánem na nedalekém Kynžvartu, soukromou soutěž, kdo kam téma relikviáře „propašuje“. Díky tomu se o něm psalo

TOMÁŠ WIZOVSKÝ (47)

► **Kastelán hradu a zámku** v Bečově nad Teplou, kde je vystaven relikviář svatého Maura, nejcennější běžně přístupná zlatnická památka České republiky.

► **Původní profesí strojíř** vystudoval po plzeňské průmyslovce humanitní vědy a archeologii. V roce 2002 vyhrál konkurz na kastelána Bečova, byl krizovým ředitelem krajských památkářů, vykonává praxi soudního znalce v oboru památkové péče.

► **Bydlí v Bečově** s manželkou, dvěma dcerami, kočkou a služebním psem.

Pomocná ruka. Livia Klausová vydatně pomohla s popularizací relikviáře svatého Maura, když zařadila u svého muže – tehdy prezidenta – společnou pražskou výstavu s korunovačnickými klenoty.

i v Zahrádkáři nebo v Právních rozhledech, vysoce bodovaná byla publikace v časopise Bravo Girl. Vznikla i kniha, televizní dokument, rozhlasová dramaturgie, zlatá investiční mince nebo tajemný likér.

Jak vás poslouchám, už vám chybí jen hollywoodský velkořím?

Nemusíme se tlačit hned do Hollywoodu. U našich filmařů jsou teď retro detektivky v módě a mně by se moc líbilo, kdyby natočil nějaký mystický detektivní příběh o relikviáři, tak jak to on dokonale umí, režisér Jiří Strach. Když u nás před měsícem točila Jiřina Bohdalová, slíbila, že se u svého kamaráda přimluví. Byla by to česko-slovenská bondovka.

Dnes je to slavná památka, ale jak málo chybělo, aby relikviář už nespátl světlo světa?

Je pravda, že 40 let u nás o něm nikdo nevěděl. Když v roce 1984 americký obchodník Danny Douglas nechtěl od komunistů koupit za obrovské peníze tajuplnou památku, o které nesmí nic konkrétního říct, a nevložili se do toho elitní kriminalisté, kteří pod vedením majora Maryšky poklad těsně před dokončením prodeje v roce 1985 našli, nejspíš by už u nás nebyl. Kdyby zůstal v tichosti schovaný pod podlahou hradní kaple, asi bychom ho nakonec našli. Ale ležel by zakopaný o čtyřicet let déle čili dvojnásobnou dobu, než tam strávil od konce války, kdy ho tam ukryli před útokem tehdejší majitelé, šlechtický rod Beaufortů. A je otázka, co by z relikviáře dodnes zbylo. I takhle se musel velmi dlouho a nákladně opravovat, vystaven je teprve od roku 2002.

Je relikviář jediným pokladem Bečova?

Zdáleka ne! Tady se stále objevuje něco nového, až mě někteří kolegové kasteláni podezírají, že si ty příběhy snad vymýšlím. Z poslední doby je to brilantový diadém Eleonory Beaufort-Spontin, sestry posledního majitele bečovského panství. Čelenka ze zlata, potažená stříbrem a osazená diamanty, léta ležela v krabici na zámku Kozel, byla totiž mylně považována za lacinou

divadelní rekvizitu. Podařilo se odhalit její pravou hodnotu a dostat ji k nám na Bečov. Na další zapomenuté poklady z Bečova si už brousíme zuby.

O co půjde?

Obraz Leonardovy nahotinky, který patřil poslednímu majiteli Bečova a nyní je ozdoba výstavy falzifikátů v Praze. Záleží, jak se k tomu postaví Národní galerie. A v Ná-

» **Na Bečově se stále objevují nějaké nové poklady, až mě někteří kolegové kasteláni podezírají, že si ty příběhy snad vymýšlím.**

rodním muzeum je zapomenutá sbírka minerálů našeho posledního vévody.

Jaký osud čeká bečovský archiv vín, nalezený pod podlahou kaple spolu s relikviářem?

To je náš tekutý poklad. Před pár lety proběhla za pomoci speciální technologie bez nutnosti otvírání lahví odborná degustace a výsledek byl skvělý – téměř všechna vína odborníci označili za živá, tedy v dokonalé kondici. Rádi bychom lahve nechali odborně překorkovat ve Francii, odkud ta vína pocházejí. Mimochodem, mě ta sbírka vín málem stála život.

Tohle si žádá vysvětlení.

Když jsem na Bečově v roce 2002 přebíral funkci kastelána, tehdejší ředitel mě zavedl do sklepa, kde bylo vyskládáno 133 těch starých lahví,

a říká: „Tohle je utajovaná skutečnost, není to v žádné evidenci, s nikým o tom nemluví, jen dvakrát za rok musíš ten sklep vykouřit sirným knotem.“ Jelikož jsem s tím neuměl zacházet a nikdo o tom pokladu nevěděl, ani ženě jsem to neřekl, při prvním vykuřování jsem se tam dole málem otrávil, nikdo by mi nepomohl. Ale dobře to dopadlo a později se při opravách hradu našly v roce 2011 další tři lahve. Možná tu někde nějaké ještě leží.

Ne že bych to považoval za poklad, ale narazil jsem kdysi na zmínku, že na Bečově máte prý i Hitlerův stůl?

Ano, to je pravda. Měli jsme ho v jednacím salonku správy zámku a deset let se u něj pracovalo. Nyní je v depozitáři. Vůdce třetí říše u stolu nejspíš nikdy neřadoval, ale je prokázáno, že byl vyroben přímo pro něj. Není úplně jasné, jak se sem dostal z cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě, kde byl na konci války ukrýván s uměleckými předměty. Pro mě osobně je daleko zajímavější příběh bečovského hradu, který tady všem na očích tak dlouho chátral, až jsme díky němu dostali „památkářského Oscara“ – prestižní cenu Europa Nostra.

Teď trochu přeháníte?

Jen trochu. Tu cenu jsme dostali za projekt konzervace a prezentace hradu v co možná nejautentičtějším stavu. Taková malá soška, ale ohromně významná. Podívejte.

Je dost těžká.

To je důležité! Já s ní pak doslova „vytloukal“ dveře různých grantů, získali jsme peníze na konzervaci hradu. Dnes už má novou šindelovou střechu, konzervovanou fasádu, vyřešenou statiku a doděláváme interiéry, které chceme maximálně zachovat.

Vždyť je to staveniště. Žertujete?

Vůbec ne. Podívejte se na ty dochované stře-
dověké zdi a na otisky schodišť i stopy zadržovaných oken, na autentické zbytky dřevěných sedátek ze 14. století pod okny. Jasně, mohli bychom to důkladně stavebně obnovit a ukazovat s vyme-
začací pohybu, replikami nábytku a zbraní na stěnách, ale v tomto syrovém stavu je dokonale vidět, jak se hrad vyvíjel. Dlouho sloužil jako sýpka a skladiště, díky tomu byl udržován. Do původního stavu obytné a vojenské rezidence ho nelze věrohodně vrátit. Z vajíčka natvrdo už vajíčko naměkko nikdy neuvaříte. Do hradu chodí hlavně vzdělávací školní exkurze a hledání různých souvislostí skvěle funguje i na třídní lotry. Ostatně i na věž-
ně má Bečov pozitivní dopad.

Památkářský Oscar. Největší památkářské ocenění Europa Nostra získali na Bečově pod vedením kastelána Tomáše Wízovského už dvakrát.

V jakém smyslu?

Máme tady krásný kartonový model bečovského hradozámekového areálu z roku 2009. Postavili ho věžně z Horního

Tekutý poklad. Celkem 133 lahví s archivním alkoholem bylo nalezeno spolu s relikviářem svatého Maura v roce 1985, další tři se našly na Bečově později. Objeví se ještě nějaké?

Slavkova. Když jsme model představovali veřejnosti, ředitel věznice tvůrcům přerušil výkon trestu, aby s eskortou mohli přijet na vernisáž. Ti tvrdí, měli slzy v očích, když viděli, jak někdo obdivuje jejich práci, patrně poprvé v jejich životě. Dnes jsou všichni na svobodě, úspěšně se vrátili do života a pracují. Jeden z nich dál modelaří.

Kolik lidí pracuje tady na Bečově?

I se mnou máme 15 zaměstnanců, navíc jsme ubytovali 22 válečných uprchlíků z Ukrajiny, maminky s dětmi, taky tu pomáhají.

Jak se vám na zámku bydlí?

Zní to romanticky, že? Realita je taková, že je to služební bydlení, takže jste neustále v práci. I kdybyste chtěli odpočívat, nemáte šanci. Když ráno vykouknete z okna, okamžitě vidíte, co všechno je potřeba udělat, a toho je na staletých stavbách pořád hodně. Když jdete v neděli dopoledne vynést třeba jen odpadky, vrátíte se domů ve dvě. A to nemluvíme o cenách energií, které jsou v nezatepleném památkovém objektu s vysokými stropy závratné.

Ale dětem i manželce se život na zámku, předpokládám, líbí?

Jasně. I mě to prvních deset let bezvýhradně bavilo, připadal jsem si důležitý. Dnes to mám jako s olivami: buď je milujete, nebo nenávidíte. Takže jsou dny, kdy tu práci zbožňuju, a pak dny, kdy ji nenávidím. Tady je potřeba říct, že práce kastelána se za dvacet let zásadně proměnila, sezení u počítače mi dnes pohltí celou pracovní dobu. A víte, co se říká: Dobře se daří jen tomu gruntu, po kterém gazda chodí. Jestliže jsem vázaný na neustálé vyplňování excelovských tabulek, nemůžu být tam, kde bych být potřeboval. Dotovat ten čas po večerech a o víkendech z vlastního volna taky nelze donekonečna.

Zamluvili jsme ten život dětí a paní kastelánové na zámku. Nevadí vám o nich mluvit?

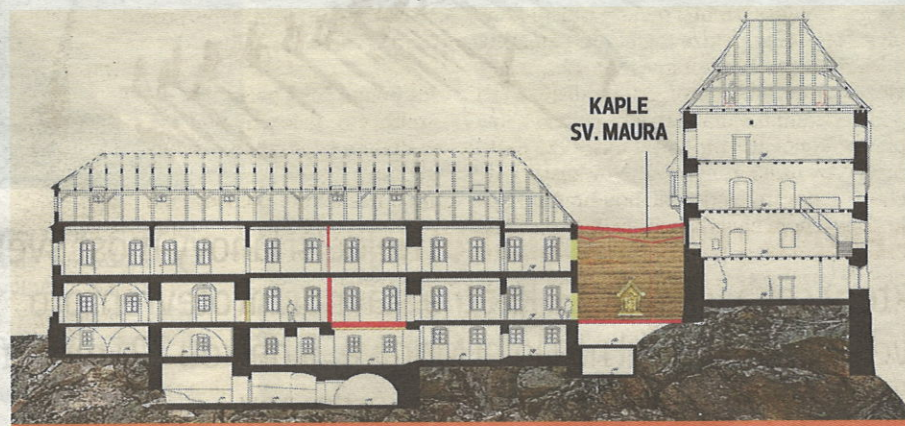
Vůbec ne. Adléta s Johanou si to tady určitě užívají. Na věno jim sice z památkářského platu neušetřím, ale myslím, že prožívají hezké dětství, jen musejí povinně zahrát při různých vernisážích a kulturních akcích na flétnu a na klarinet. Moje paní tady dřív pracovala v projektu Památky nás baví, který též získal cenu Europa Nostra za edukace.

Takže máme už dva památkářské Oscary. Naše dcery tady, doufám, budou jednou pomáhat. Kasteláni nikdy nemají dost dobrých průvodců. I proto jsme se stali prvním fakultním památkovým objektem Univerzity Karlovy – studenti sem jezdí na kurzy a skládat zápočty, občas se někdo chytí. Dělat průvodce je náročné, musíte něco znát, umět se chovat, mít v sobě kousek psychologa, pedagoga, být odpovědný, zvládnout osm hodin poutavě mluvit. Nemůžete si dovolit spáchat na turistech „vraždu daty za vraty“, vychrlit na ně palbu letopočtů.

Jsou průvodci v 21. století potřeba? V zahraničí to jde mnohde bez nich, využívají tam mobilní aplikace nebo jen tištěné mapky s popisem – na švýcarském hradě jsem ji dostal dokonce v češtině.

Na našich památkách se dochovalo tolik inventáře, že pustit do takového prostoru návštěvníky samostatně bez papučí a klíčníka by byl leckde hazard. V průvodcovské službě jsme v evropském měřítku jedineční.

Kde se vzala ta popularita hradů a zámků už v socialistickém Československu?

RELIKVIÁŘ SVATÉHO MAURA

Památká srovnávaná s korunovačními klenoty českých králů má obdélníkový půdorys o rozměrech 140 x 42 cm a výšku 70 cm. Uvnitř se nacházejí kosterní ostatky sv. Jana Křtitele, sv. Maura, sv. Apollináře a sv. Timoteje. Dekorace relikviáře tvoří soubor 12 reliéfů, 14 sošek z pozlaceného stříbra, drahé kameny, polodrahokamy, antické gemy, filigrány a emaily. Relikviář byl vyroben ve 13. století pro benediktinský klášter v belgickém Florennes, roku 1838 jej koupil majitel bečovského panství Alfréd de Beaufort-Spontin. Na konci druhé světové války ukryla rodina Beaufort-Spontin relikviář pod podlahu hradní kaple, kde jej spolu se sbírkou historických vín a koňaků odhalili kriminalisté v roce 1985.

Zdroj: www.zamek-becov.cz

Tohle dodneška nemám vyjasněné, jak to komunistům šlo dohromady s jejich rovnostářskou ideologií, předvádět život šlechty a udělat z toho výletnický šlágr. Jsme památkovou velmocí. My se snažíme dělat Bečov atraktivní i dnes, v konkurenci moderních akva-, lano-, dino- a jiných parků pro celé rodiny. Dětem tady zdarma půjčujeme kostýmy, mohou si vyzkoušet cvičnou archeologickou lokalitu i herní prvky z minulosti. Na Bečově máme dokonce i lezeckou hradní stěnu pro certifikované horolezce.

Kam jezdíte na výlety s rodinou vy?

Hlavně do přírody, ale dost často i na památky. V Národním památkovém ústavu funguje zaměstnanecký systém rekreačního ubytování na hradech a zámcích, to je velmi příjemné. Loni při finalizaci nové expozice relikviáře jsem na rodinnou dovolenou úplně zapomněl, naštěstí nám kastelán zámku Kratochvíle zařídil u něj „pět dní v Itálii“. Stejně tak mě zachránila kastelánka ve Vizovicích, když se mi během extrémního cyklistického závodu 1 000 miles rozbito kolo: sehnala opraváře, nakrmila mě, vyprala a ráno mě posadila na kolo.

Nezbytná otázka nakonec: jaké máte na Bečově strašidlo?

Musím říct, že v tomhle jsme bohužel handicapovaní.

Nene?

Vážně. Věřte mi. Žiju tady na zámku 20 let a – nic. Ale po tom všem, co tady proběhlo, se tomu klidu ani nedivím. Ten areál byl úplně „vykostěný“: bývaly tady ubytovny, byty, škola, sklady brambor, policejní stanice... Jak tudy šly dějiny, Němci vyháněli Čechy, Češi Němce, armáda civilisty, tak všechny duše dávno odešly.

petr.cermak@mfdnes.cz ■